

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Jej włosy, skrzydło bramy i ciężki pęk kluczy

Author: Tomasz Gęsina

Citation style: Gęsina Tomasz. (2018). Jej włosy, skrzydło bramy i ciężki pęk kluczy. W: R. Cudak, W. Hajduk-Gawron, A. Madeja (red.), "Na wrywki : 100 cytatów z polskiej poezji i dramatu, które powinien znać także cudzoziemiec" (S. 132-134). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Jej włosy, skrzydło bramy i ciężki pęk kluczy

O cytacie

Cytat pochodzi z wiersza Stanisława Barańczaka *Jej włosy, skrzydło bramy i ciężki pęk kluczy*, pomieszczonego w tomie *Dziennik poranny*. Zbiór został wydany po raz pierwszy w 1972 roku. Utwór przedstawia opozycję pomiędzy wolnością a niewolą. Podstawowe jest tu słowo „klucz”, które zostało użyte w różnych kontekstach. Przyczynkiem do snucia rozważań o tej opozycji jest intymna relacja, która łączy autora wiersza z jego bohaterką – kobietą. Wyobrażenie wolności opiera się na symbolice ptaka w locie (jego rozpostartych skrzydłach), zamknięcie wiąże się z takimi wyrazami, jak: „brama”, „wrota”, „zamek”.

Wiersz ten współcześnie można odczytać również jako subtelny EROTYK, w którym poeta przyrównuje adresatkę do ptaka, będącego uosobieniem zarówno wolności, jak i piękna. Wyczekiwane otwarcie bram („niech się obróci klucz w zamku i skrzydło wrót”) to symboliczne oczekiwanie na miłość – na wyznanie uczucia przez ukochaną.

Utwór *Jej włosy, skrzydło bramy i ciężki pęk kluczy* oparty jest na symbolice, metaforze i polisemii. Barańczak wykorzystuje m.in. różne znaczenia słów „klucz” i „skrzydło”, np. „pęk kluczy” ‘duża liczba kluczy spiętych razem’ i „klucz ptaków” ‘charakterystyczny sposób lotu grupy ptaków, najbardziej typowy jest kształt odwróconej litery V’; „ptasie skrzydło” ‘narząd lotu ptaków’ i „skrzydło bramy” ‘ruchoma część bramy’.

Najważniejsze słowa w wierszu to: „klucz”, „brama”, „ptak” oraz „skrzydło”. Tworzą one w języku polskim wiele związków wyrazowych, które zgodnie z treścią utworu można by pogrupować na zasadzie opozycji: „wolność” – „niewola”. O niezależności, swobodzie działania mówią m.in. „klucz do wolności” ‘sposób osiągnięcia wolności, spokoju ducha’ oraz „ktoś ma skrzydła u ramion” ‘ktoś doznaje uczucia swobody, radości, szczęścia, chęci działania’. Natomiast zniewolenia, zamknięcia dotyczą np. „być pod kluczem” ‘być pod kontrolą, w zamknięciu’ czy „podciąć komuś skrzydła” ‘zniechęcić kogoś do zrobienia czegoś, pozbawić kogoś możliwości działania’.

O autorze i jego twórczości

Stanisław Barańczak (1946–2014) – poeta, tłumacz, wykładowca akademicki, a także teoretyk przekładu literackiego, jego książka *Ocalone w tłumaczeniu* uznawana jest za kanon teorii przekładu. Tłumacz dramatów Williama Szekspira, poezji rosyjskiej i angielskiej na polski, a także poezji polskiej na angielski. Pierwszy tom wierszy – *Korekta twarzy* – wydał w 1968 roku. Twórczość Barańczaka w latach 1976–1980 była objęta zakazem druku z powodu podpisania przez poetę tzw. Listu 59, związanego z protestem intelektualistów sprzeciwiających się wprowadzeniu poprawek do Konstytucji RP, które ograniczały niezależność państwa. W 1981 roku Barańczak wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie objął Katedrę Języka i Literatury Polskiej im. A. Jurzykowskiego na Uniwersytecie Harvarda. Jego siostrą jest Małgorzata Musierowicz, znana autorka książek dla młodzieży.

W twórczości Barańczaka można odnaleźć trzy tradycje poetyckie – barokową (stylistyka, conceptualność), romantyczną (postawa podmiotu i bohatera lirycznego) i awangardową (szczególny stosunek do pracy nad tekstem). Te odmienne tradycje powodują, że poezja Barańczaka wymyka się jednoznacznej klasyfikacji. Jego twórczość wpisuje się w nurt POEZJI LINGWISTYCZNEJ, był przedstawicielem pokolenia '68 (NOWEJ FALI), a także po części kontynuatorem tradycji poetyckiej Mirona Białoszewskiego i Tymoteusza Karpowicza. Badał i demaskował język NOWOMOWY stosowany przez propagandę PRL-u. Prowadził gry językowe, rozbijając zastane formuły, związki frazeologiczne, codzienne wyrażenia, nadając im nowe, zaskakujące znaczenia. Głównym tematem jego twórczości jest podkreślanie moralnego postępowania jako powinności każdego człowieka i sprzeciw wobec odhumanizowania istoty ludzkiej. Według Dariusza Pawelca „człowiek zachował pozycję Centrum w poezji Barańczaka i, nie ma żadnych wątpliwości, człowiekiem tym jest w gruncie rzeczy on sam: Stanisław Barańczak” (Pawelec 1995, 15).

Warto wiedzieć

- EROTYK – zob. **I nie miłować ciężko, i miłować / Nędzna pociecha*
- NOWA FALA – zob. **Jak zobaczysz tłum, wracaj szybko do domu*
- NOWOMOWA – zob. **Jak zobaczysz tłum, wracaj szybko do domu*
- POEZJA LINGWISTYCZNA – zob. **Wsiadajcie madonny / madonny / Do bryk sześciokonnych / ...ściokonnych!*

Bibliografia

Pawelec D., 1992: *Poezja Stanisława Barańczaka. Reguły i konteksty*. Katowice.

Pawelec D., 1995: *Czytając Barańczaka*. Katowice.

Tomasz Gęsina